

Jukka Gustafsson, entinen opetusministeri, kansanedustaja –

Näkemyksistä ammattillisesta koulutuksesta: Tampere – tehtaiden, tekniikan, osaamisen ja innovaatioiden kaupunki

Kiinalaisen sananlaskun mukaan *"Tuhannenkin virstan matka alkaa yhdellä askeleella"*.

Tampereella otettiin tärkeä askel ja tehtiin historiaa jo 1800-luvun lopulla, kun Finlaysonin kutomosalissa syttyi Pohjoismaiden ensimmäinen sähkövalo.

Tämä on yksi hyvä esimerkki siitä, että Tampereella ollaan mielellään edelläkävijöitä. Tamperelainen rohkeus loi pohjan sille, että kaupunki kasvoi 1900-luvun alkuun tultaessa Suomen tärkeimmäksi teollisuuskaupungiksi.

Rohkeus, edelläkävijyys ja innovaatiot ovat leimanneet Tamperetta aina näihin päiviin saakka. Esimerkiksi 1990-luvulla Tampereelta soitettiin maailman ensimmäinen GSM-puhelu, suunniteltiin kävelevä metsäkone, kehitettiin ensimmäinen Communicator (Nokia 9000) ja otettiin ensimmäinen digitaalinen röntgenkuva.

2000-luvun tamperelaisia maailmanluokan innovaatioita ovat mm. sumuvalkokangas, satamien täysautomaattinen konttilukkijärjestelmä, 41-megapixelin kännykkäkamera (Nokia808) ja uusinta uutta oleva Nokia Ozo –virtuaalitodellisuuskamera, joka kuvaa 360 asteen videoita, jossa on ensimmäisenä maailmassa videon monitorointimahdollisuus jo kuvausvaiheessa.

Eikö olekin kiinnostavaa, että yritykset kuten Ericsson, Huawei, Intel, Microsoft, Nokia ja Sony tekevät juuri Tampereella tutkimusta ja tuotekehitystä.

Entä miltä kuulostaa se, että kantasoluteknologiaa hyödyntämällä potilaalle kasvatettiin uusi leukaluu hänen rasvasoluistaan hänen vatsalaukussaan? Tämäkään ole mikään tieteisfiktioelokuvan tarina, vaan todellisuutta Tampereella.

Tampere on parhaillaan edelläkävijänä myös avoimien innovaatioympäristöjen kehittämisessä. Esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriö on valinnut Tampereen koko Suomen Älykäs kaupunki ja uudistuva teollisuus –teeman koordinaattoriksi.

Tampereen kaupunkiseudulla on myös merkittävää cleantech -osaamista. Alueelle kehitetään parhaillaan Suomen ensimmäistä cleantech -vyöhykettä. Vyöhykkeelle sijoittuu muun muassa energian, jätehuollon, rakennetun ympäristön, teollisten prosessien ja liikennetarkaisujen osaajia, jotka voivat kehittää toiminnallisia ja logistisia ketjuja yhdessä sekä hyödyntää yhteisiä palveluita ja energiaverkkoja.

Tampere on Helsingin jälkeen Suomen suurin opiskelukaupunki.

Esimerkiksi Tredussa on yli 30 ammattillista koulutusala, joissa on nuorten ja aikuisten koulutuksissa noin 16 000 opiskelijaa. TAKK:ssa opintoja suorittaa vuosittain yli 14 000 opiskelijaa. Tampereella on myös 2 yliopistoa, 1 ammattikorkeakoulu, joissa on yhteensä 35 400 opiskelijaa.

Tampereen seutu on nykyisin Helsingin, pääkaupunkiseudun ohella Suomen merkittävin kasvukeskus. Tampereen kaupunkiseutu on myös Skandinavian suurin valmistavan teollisuuden keskittymä. Seudulla on 33 000 ICT osajaa ja 54 000 tekniikan alan ammattilaista.

Alueella tarvittavalle ammattiosaamiselle on vankan pohjan luonut juuri toisen asteen korkeatasoinen nuoriso- ja aikuiskoulutus. Alueemme pitkäaikainen ja hyvä menestys kertoo osaltaan koulutuksemme korkeasta laadusta ja kouluttajiemme osaamisesta.

Parhaillaan useat Tampereen seudun yritykset ovat myös erittäin kiinnostuneita Kiinasta, kuten Pegasor (anturit), AirO (ilmanpuhdistimet), Ecomation (jätteenkäsittelyn ratkaisut), Molok (jätteiden syväkeräys), Garder Denver (kompressorit), Black Donuts (rengasalan konsultointi), EPSE (metallisakkojen suodatus), Tamturbo (kompressorit), Mecoret (suunnittelu-, asiantuntija- ja projektointipalveluja), Delete (teollisuuden ja rakentamisen ympäristöpalvelut), Sarlin (paineilma, automaatio ja energiateknologia) ja Finrenes (uusituvien energiamuotojen konsultointi).

Totean mielelläni, että Kiina on parhaillaan meidän suuren ja monipuolisen kiinnostuksemme kohteena etenkin koulutusyhteistyön, kuin myös yritysytteyksien näkökulmista.

Uudistuva ammatillinen koulutus

Suomen ammatilliselle koulutukselle on tunnusomaista vetovoimaisuus ja positiivinen julkinen kuva. Ammatillisen koulutuksen vetovoimaisuus on kehittynyt vuosien saatossa vahvaksi ja työelämän osaamistarpeisiin on pystytty vastaamaan hyvin.

Ammatillista koulutusta on kehitetty Suomessa tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti jo pitkään. Jokaisella peruskoulun päättävällä on koulutuspaikka - joko lukiossa- tai ammatillisessa koulutuksessa.

Noin 50 % ikäluokasta valitsee ammatillisen koulutuksen heti perusopetuksen jälkeen.

Ammatillisen koulutuksen jälkeinen jatko-opintokelpoisuus on erittäin tärkeä ominaisuus ammatillisen koulutuksen opiskelijoille. Se on laissa turvattu. Kolmivuotinen ammattitutkinto takaa väylät korkea-asteelle ja jatko-opintoihin. Eli ammatillinen perustutkinto tuottaa samanlaisen mahdollisuuden jatkaa opintoja korkea-asteella kuin lukio-opinnot. Lähes 40 % valituista ammattikorkeakoulun opiskelijoista tulee ammatillisen koulutusväylän kautta. Asia on huomattavan merkittävä.

Ammatillinen koulutus toimii aktiivisesti yhteistyössä lukiokoulutuksen kanssa niin, että opiskelijat voivat suorittaa myös lukio-opintoja tai samanaikaisesti koko lukiotutkinnon.

Moni suorittaa ns. kaksoistutkinnon - esim. metallialan perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon - joka on kova sana työmarkkinoilla.

Suomessa ei ole koulutuksen umpiperiä. Se merkitsee sitä, että periaatteessa meillä kaikki lahjakkuudet voivat mennä eteenpäin elinikäisen oppimisen hengessä

Ammatilliseen koulutukseen on syntynyt useita - kansainvälisestikin kiinnostavia - innovaatioita. Opetuksen henkilökohtaistaminen, aikaisemman osaamisen tunnistaminen sen hankintatavasta riippumatta, työpaikalla tapahtuva oppiminen, osaamisen näyttäminen työpaikoilla ja ammattitaitokilpailut ovat hyviä esimerkkejä rohkeista oppimista edistävästä innovaatioista.

Hyvät kuulijat

Ammatillisen koulutuksen reformi on yksi maan hallituksen kärkihankkeista. Kun maailma muuttuu ympärillämme, muuttuvat myös ammatit ja niiden osaamistarpeet. Reformissa tulevat muuttumaan toimintalainsäädäntö sekä rahoitus että ohjausjärjestelmät.

AMKE:n yhteistyöfoorumissa *"Katse tulevaan - ammattiosaaminen 2025"* viime viikolla pääministeri Juha Sipilä sanoi: "Reformi on saatava maaliin. Uudistaminen on välttämätöntä". Uudistusten on tarkoitus astua voimaan vuonna 2018.

Reformia voi kuvata koulutuksen kehittämisellä mm.

- työelämäyhteyden vahvistaminen
- koulutuksen laadun varmistaminen keskeisin tavoite
- koulutuksen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta parannetaan - osaamisperusteisuus pakottaa uudistumaan
- ohjaus ja valmennus tärkeää opiskelijoille, opettajille ja koulutuksen laadulle

Suomessa ammatillinen koulutus on tottunut vastaamaan muutoksiin ja elämään muutoksissa. Keskeiset toimijat ovat vahvalla otteella ja yhteistyöllä uudistamassa koulutusta. Viime syksynä opetusministeriö yhdessä opetushallituksen kanssa toteutti aivoriihen, johon vastasi yli 1300 koulutuksen järjestäjää, työelämän, opettajien ja opiskelijoiden edustajaa.

Me olemme täällä Tampereella ja Pirkanmaalla eturivissä tekemässä ammatillisen osaamisen huipuloikkaa. Meillä syntyi ensimmäinen sähkövalokin. Se velvoittaa!

Hyvät kuulijat

Keskeisintä ammatillisessa koulutuksessa on läheinen ja kiinteä yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Kaiken perusta on tulevaisuuden osaamistarpeiden määrittely. Tärkeä kysymys on - miten kouluttaa siihen mitä ei vielä ole? Mikä on toimintaympäristömme vuonna 2025–2030?

Työelämän muutokset haastavat näkemyksemme siitä, mitä on työelämässä tulevaisuudessa tarvittava osaaminen tai mitä on ammatillinen osaaminen. Muutosvauhti edellyttää työntekijältä kykyä omaksua uutta tietoa, kykyä mukautua siihen, että työvälineet tai työnteon tavat ovat jatkuvassa muutoksessa.

Tällaisessa työelämässä vähemmälle merkitykselle väistämättä jää kovin yksityiskohtaisen ammatillisen tiedon omaksuminen. Sen sijaan merkitystään nostavat jatkuvaan osaamisen kehittämiseen liittyvät taidot, kuten kyky hyödyntää työssään uutta teknologiaa tai kyky ratkaista työssä eteen tulevia yllättäviä ongelmia. Unohtamatta tietenkään sosiaalisia, työyhteisössä toimimisen taitoja.

Meidän on määriteltävä uudelleen se, miten me ammatillisen koulutuksen ymmärrämme. Jos ammattitaito hankitaan tulevaisuudessa yhä enemmän työpaikalla oppien, missä hankitaan nämä elinikäisen oppimisen ja kehittymisen kannalta keskeiset taidot?

Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE - jonka tulevaisuusvaliokunnan pj. on isäntämme rehtori Tapani Teppo - on arvioinut, että koulutusjärjestelmän korvaa tulevaisuudessa "oppimisen ekosysteemi", jossa eri instituutioiden, oppimisympäristöjen ja työn sekä muun elämänraajat ovat

sekoittuneet. Innovaatioista 96 % syntyy käytännön työstä, kuitenkin innovaatiopolitiikassa ammatillisen koulutuksen rooli usein unohdetaan. Arjen innovaatioista syntyvät talouskasvun avaimet.

Hyvät kuulijat

Haluan tässä yhteydessä rohkaista meitä kansainvälisyyteen.

Minulla ei nuorempana ollut mahdollisuutta opiskella ulkomailla. Tänä päivänä meillä on noin 13 %:lle opiskelijoista opintoja ulkomailla, kun taas EU:n alueella vastaava luku on 2-3 %. Tästä huolimatta soisin paljon useammalle mahdollisuuden opiskella myös ulkomailla. Koulutuksen ja työelämän yhteistyötä myös EU:n ulkopuolisten maiden kanssa kuten Kiinan, Venäjän ja Intian kanssa pitää lisätä.

Hyvät kuulijat

Suomessa ammatillisen koulutuksen opettajat ovat arvostettuja ammattilaisia. Kelpoisuusvaatimukset ovat korkeat; oman alan korkeakoulututkinto, opettajankoulutus ja työkokemus vähintään 3 vuotta. Koulutukseen on vaikea päästä - vain kolmannes hakijoista pääsee.

Erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa opettajuus käy läpi suurta muutosta.

Ammatillisen koulutuksen menestys perustuu ydintoiminnan eli pedagogiikan jatkuvaan kehitykseen, jolloin oppiminen ja opetus vastaavat tarpeita ja odotuksia. Modernin oppimiskäsityksen, ihmiskäsityksen ja johtamiskäsityksen on kuljettava yhtä matkaa, jotta yhteisöjen järkevä kehitysyhteistyö on mahdollista.

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääntyminen tulee muuttamaan opettajuutta enemmän työpaikalla tapahtuvaan oppimisen ohjaamiseen sekä opiskelijan valmentamiseen. Tämä muutos ei kuitenkaan saa tarkoittaa oppilaitoksen tai opettajan kasvatuksellisen vastuun vähenemistä, myös opettajan koulutukselta edellytetään uudenlaisia valmiuksia.

==

Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostaminen

Eduskunnan sivistysvaliokunnan jäsenenä ja opetusministerinä ollessani kannoin huolta opintojen keskeytymisestä. Käynnistimme koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelman. Ohjelmassa paneuduttiin erityisesti opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon ennakoivien ja nykyistä yksilöllisempien toimintamallien kehittämiseen, ohjaukäytänteiden kehittämiseen sekä erilaisten työvaltaisten oppimisympäristöjen ja mahdollisuuksien tarjoamiseen.

Erot eri koulutusaloilla ovat melko suuret. Määrällisen seurannan tulokset osoittivat, että koulutuksen järjestäjien väliset erot viimeisenä seurantajaksena v. 2014–2015 olivat 1 ja 17 % välillä. Opintojen keskeyttämisen riski on moninkertainen 20–24 -vuotiailla verrattuna heitä nuorempiin opiskelijoihin.

Mielestäni on tärkeää todeta yksi selkeä tulos, joka koskee opiskelijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Opiskelijan terveyden, elämänhallinnan, osallisuuden kokemus ja mahdollisuus vaikuttaa omiin opintoihin ehkäisee opintojen keskeyttämistä ja tutkinnon suorittamista tavoiteajassa.

Tässä korostan kaikkien toimijoiden- oppilaitoksen johdon, opetushenkilöstön, koko henkilöstön- vahvaa tahtotilaa jatkuvaan kehittämiseen ja välittämisen toimintakulttuuriin.

Totean lopuksi, että Kiina on parhaillaan meidän suuren ja monipuolisen kiinnostuksemme kohteena etenkin ja koulutusyhteistyön näkökulmista.

Erityisesti Tampereen ystävyyskaupunki Guangzhou olisi erittäin kiinnostava pitkällekin menevän koulutusyhteistyön ja koulutuksen kehittämiskumppani. Tämä sen vuoksi, että Guangzhoulla on aito tavoite uusintaa koulutusjärjestelmäänsä. Sama tavoite on jatkuvasti myös Tampereen seudun kouluttajilla, jotta alue pysyy kehityksen kärjessä. Kummallakin alueella on siis vahva tahto kehittää koulutustaan ja nostaa osaamistasoaan. Se yhdistää molempia alueita ja avaa erittäin kiinnostavia yhteistyön mahdollisuuksia.

Voin vakuuttaa, että Tampereen seudun kouluttajat, erityisesti toiselta asteelta, ovat mitä parhaimpia valintoja kehittämiskumppaneiksi. Kiinalaisen sananlaskun mukaan: "Minkä kuulet, unohdat. Minkä näet, muistat. Minkä teet, opit.". Nyt on yhdessä tekemisen aika, yhdessä oppimisen aika.